

Utlåtande

Ålands landskapsregering
Regeringskansliet
registrator@regeringen.ax

Er referens
ÅLR 2024/2865

Datum
2024-06-12

Kontaktperson
Johanna Fogelström-Duns, myndighetschef

Utkast till demokratistrategi

ÅOM 2024/24

Ålands ombudsmannamyndighet har fått möjligheten att lämna synpunkter på ett utkast som landskapsregeringen har berett gällande demokratistrategi för åren 2024 – 2031. Demokratistrategin är ett dokument som syftar till att fastställa målsättningarna för demokratiutvecklingsarbetet och demokratipolitiken på längre sikt. Strategin fokuserar på landskapsregeringens åtgärder men har relevans för hela det åländska samhället.

Ombudsmannamyndigheten verkar för att främja jämställdhet och likabehandling samt barns, klienters och patienters ställningar och rättigheter. Myndigheten bedriver även tillsyn över offentlig upphandling och arbetar för att främja och trygga konsumenters intressen.

Sammanfattning

Utkastet till demokratistrategin utgår från ett demokratiindex framtaget av *The International Institute for Democracy and Electoral Assistance* (International IDEA). Indexet utgår från fyra överordnade kategorier: representation, rättigheter, rättsstatsprincipen samt deltagande. Samtliga kategorier har underkategorier. Demokratins tillstånd på Åland beskrivs i strategin utifrån dessa kategorier.

Landskapsregeringen konstaterar att demokratin på Åland står som helhet stark. Trots detta finns utmaningar framför allt vad gäller lågt valdeltagande, underrepresentation av vissa grupper bland kandidater i val, minskat antal kandidater i val, lågt politiskt intresse, lågt förtroende för politiska institutioner, samband mellan socioekonomisk utsatthet och lågt demokratiskt deltagande, erfarenheter av korruption, samt tendenser att demokratin utmanas av sociala bubblor och spridning av desinformation.

Strategin 2024–2031 ska åtföljas av åtgärdsprogram som respektive landskapsregering fastställer för sin mandatperiod. Efter avslutad period ska en uppföljningsrapport tas fram inför nästföljande mandatperiod.

Landskapsregeringen ombeder att utlåtandet fäster särskild vikt vid följande frågor:

1. Hur ser ni på nulägesbeskrivningen?
2. Hur ser ni på det demokratiska målsättningarna?
3. Har ni förslag på åtgärder till åtgärdsprogrammet? Föreslå vilken målsättning som åtgärden kunde höra ihop med. Beskriv åtgärden med några meningar.

Utlåtande

Strategin behöver utvecklas för att inkludera barn och ungdomar.

Barnomsorgen och grundskolan har ett viktigt uppdrag att fostra och lära barn om demokratiska värderingar, något som tydligt framgår i läroplanerna. Att barn lär sig att påverka, ta ansvar och vara delaktiga samt lär sig om jämställdhet, jämlikhet, inkludering och mänskliga rättigheter är ett fundament för ett demokratiskt Åland. Detta viktiga arbete bör få synlighet och erkännande i en demokratistrategi.

En demokratistrategi för Åland bör tydligt ta med målsättningen att barn ska höras i frågor som rör dem, samt omfatta konkreta åtgärder hur detta ska förverkligas. Åland har förbundit sig till att följa FN:s konvention om barnets rättigheter. Artikel 12 fastställer att barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter utifrån barnets ålder och mognad.

Konkreta åtgärder för att möjliggöra detta kan omfatta att ta fram modeller för att höra barn i samband med när förslag tas fram, Exempelvis i samband med remisser och beslut som har en inverkan på barn. Detta kan ske i samarbete med föreningar, ungdomsråd, elev- eller studentråd samt andra instanser som arbetar med barn och/eller för barns intresse. Eventuellt kan referensgrupper skapas per förslag beroende på innehåll. När detta görs bör det åtföljas med information och möjliggörande så att barnen och ungdomarna har en verklig möjlighet till inflytande. Vidare bör landskapsregeringen och andra aktörer säkerställa att det finns åldersanpassad information om demokratisk delaktighet tillgänglig på relevanta webbplatser. Landskapsregeringen bör genom finansiellt understöd för aktörer och föreningar uppmuntra och möjliggöra arbete med att utveckla barn och ungas demokratiska färdigheter. Genom att inrätta en finansieringsmodell med syfte att underlätta för barn och ungdomars egen organisering och aktiviteter kunde barn och ungdomar stärkas direkt. Slutligen vore det en rekommendation att

landskapsregeringen tillsatte tillräckliga personalresurser för att aktivt stöda, utveckla och främja barn och ungdomars demokratiska engagemang.

Detaljkommentarer

I avsnitt 3.1.3 (Lagting och landskapsregering) kunde tilläggas att Åland inte har bestämmelser för expeditonsministär eller övergångsregering för perioden efter val innan regeringsbildning. Det vore bra att införa sådana bestämmelser för att öka förtroendet för beslutsfattarna.

I avsnitt 3.2.3 (Direkt demokrati och mellanvalsdemokrati): strategin saknar omnämmandet av de olika råd som finns för att höra olika befolkningsgrupper med möjlighet att lyfta frågor till beslutsfattarna (till exempel ungdomsråd, äldreåd, patientråd, klientråd och rådet för personer med funktionsnedsättning). Dessa organ har en potentiellt viktig roll i mellanvalsdemokrati förutsatt att de ges mandat och resurser.

Detaljkommentar till Tabell 6 mål 4: "de demokratiska institutionerna ska vara öppna, transparenta och förtroendeingivande" – delmål 3: Ändra till "Förbättra öppenheten och möjligheterna att delta rörande lagstiftningsprojekt"... och delmål 4: öka antalet nyheter och pressmeddelanden om pågående projekt...

- Åtgärd: se ovan om barns rätt att vara delaktiga. Även möjliggör remisser även via webbsida och möjligheten att läsa andra instansers remissvar. Remissvar bör även sammanfattas och ingå som del av lagförslag för att öka transparens.
- Åtgärd: Utveckla kommunikationen kring pågående projekt. (Det görs redan många pressmeddelanden och nyheter så den målgruppen är nog ganska välinformerad. Utmaningen är att nå andra målgrupper.)

Det är bra att socioekonomisk utsatthet och dess samband med demokratiskt deltagande synliggörs.

Detaljkommentar till bilaga 1 utgångsvärden "minska andelen arbetslösa". Det är otydligt vad som avses vad gäller bakgrundsuppgifterna om arbetslöshet 2022. Kunde kompletteras med informationen att det som mäts är av alla som var arbetslösa i december månad 2022 (658 personer) så ser fördelningen ut som beskrivs i tabellen. Personer som varit arbetslösa under hela 2022 var 179 personer (68 kvinnor, 111 män).